SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Työsuojelu Suomessa

2006:16

Kaikille mahdollisuus terveelliseen ja turvalliseen elämään.

Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2006:16

Työsuojelu Suomessa

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2006

ISSN 1236-2123
ISBN 952-00-2127-2 (nid.)
ISBN 952-00-2128-0 (PDF)

Ulkoasu ja painatus: Yliopistopaino, Helsinki 2006

Sisällys

1 Työsuojelun sisältö ja merkitys 4
Ministeriöiden välinen työnjako ja yhteistyö 5
2 Lainsäädäntö ohjaa työsuojelua 6
Valvontalainsäädäntö 7
Työpaikkojen valvonta 7
Markkinavalvonta 9
Erityislainsäädäntö 9
3 Työsuojelun yhteistoiminta 10
4 Työsuojeluhallinto 11
Kehittämistoiminta, verkostoyhteistyö ja ohjelmat 11
5 Työsuojelupiirit ohjaavat ja valvovat 13
6 Työsuojelun toimijoita 14
7 Työterveyshuolto 16
8 Tyky-toiminta 17
9 Kansainväliset yhteydet 17
10 Tilastotietoja 18
11 Työsuojeluasiat STM:n hallinnonalalla 23

1 Työsuojelun sisältö ja merkitys

Mielekäs työ, jossa ihmisen fyysinen ja psyykkinen terveys on varmistettu, on keskeistä elämän laadulle ja hyvinvoinnille. Hyvät työolot parantavat myös tuottavuutta ja muodostavat tärkeän kilpailutekijän.

Suomessa työsuojelu kattaa työn turvallisuuden ja terveellisyyden lisäksi palvelussuhteen ehdot, henkisen hyvinvoinnin, johtamisen ja organisaation toimivuuden sekä tuottavuuden.

Päävastuu työolojen kehittämisestä on työpaikoilla. Työnantajalla on laissa säädetty vastuu työn turvallisuudesta ja terveellisyydestä. Työnantaja vastaa myös työsuojelutoiminnasta ja työympäristön parantamisesta aiheutuvista kustannuksista. Myös työntekijän on omalta osaltaan huolehdittava omasta ja muiden työntekijöiden turvallisuudesta. Työsuojeluhallinto, työterveyshuolto ja muut asiantuntijapalvelut tukevat työpaikkojen toimintaa.

Työsuojeluviranomaiset suuntaavat toimintansa työhyvinvoinnin kannalta keskeisiin kysymyksiin. Työntekijöiden turvallisuuden, hyvinvoinnin, terveyden sekä tuotanto- ja palvelutoiminnan tulosten parantamiseksi työsuojeluhallinto toimii tiiviissä yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan työsuojelustrategian painoalueet ovat:

- työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen,
- työtapaturmien ja ammattitautien ehkäisy,
- tuki- ja liikuntaelinsairauksien ehkäisy,
- henkinen hyvinvointi työssä,
- työssä jaksaminen ja
- työn hallinta.

Määrätietoinen työsuojelutyö on vähentänyt työtapaturmia ja ammattitauteja voimakkaasti 20 viime vuoden aikana. Tältä osin Suomi edustaa maailman huipputasoa ja hyvää eurooppalaista keskitasoa. Silti ammattitauteja ja työtapaturmia tilastoidaan edelleen vuosittain noin 120 000. Mielenterveysongelmat sekä tuki- ja liikuntaelinten sairaudet ovat puolestaan keskeisiä työkyvyttömyyseläkkeiden syitä.

Euroopan unionin työsuojelustrategian tavoitteena on ehkäistä työn vaaroja, yhdistää eri poliittisia välineitä, kuten esimerkiksi lainsäädäntöä, sosiaalista vuoropuhelua, edistämistoimia, hyviä käytäntöjä ja taloudellisia kannustimia, ja luoda yhteistyökumppanuuksia työhyvinvoinnin parantamiseksi.

Ministeriöiden välinen työnjako ja yhteistyö

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa työsuojelun valvonnasta, kehittämisestä ja lainsäädännön laatimisesta. Ministeriö toimii tiiviissä yhteistyössä mm. työministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön, ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä eri ammattiviranomaisten kanssa asioissa, joilla on liittymäkohtia työsuojeluun.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee työn terveellisyyttä ja turvallisuutta koskevan lainsäädännön sekä käsittelee myös työtapaturmavakuutusta ja työterveyshuoltoa koskevat asiat.

Työministeriö valmistelee työoikeuden alaan kuuluvan lainsäädännön sekä hoitaa työllistämistä, työttömyyskorvauksia ja työntekijän palkkaturvaa koskevia asioita. Myös työriitojen sovittelu kuuluu työministeriöön.

2 Lainsäädäntö ohjaa työsuojelua

Suurin osa Suomen uudesta työsuojelulainsäädännöstä valmistellaan Euroopan komission aloitteesta Euroopan unionin toimielimissä. Suomalaiset asiantuntijat osallistuvat aktiivisesti Euroopan unionin työsuojelulainsäädännön valmisteluun. Suomen tavoitteena on nykyaikainen, tehokkaasti vaikuttava, tosiasioihin ja näyttöön perustuva yhteisölainsäädäntö.

Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Työturvallisuuslain mukaan työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä. Työturvallisuuslaissa on säännökset myös työntekijän velvollisuuksista sekä työnantajan ja työntekijöiden yhteistoiminnasta työturvallisuuden edistämisessä. Työturvallisuuslakia sovelletaan kaikessa palkkatyössä ja myös muissa siihen rinnastettavissa toiminnoissa.

Työterveyshuoltolakia sovelletaan työhön, jossa työnantajan on noudatettava työturvallisuuslakia. Työnantajan velvollisuus on järjestää ja kustantaa terveydenhuollon ja eri alojen asiantuntijoiden toiminta työstä ja työolosuhteista johtuvien vaarojen ja haittojen torjumiseksi.

Työsopimuslaissa on säännökset työnantajan ja työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista työsuhteessa. Säännökset koskevat esimerkiksi syrjintäkieltoa, perhevapaita, lomauttamista ja työsopimuksen irtisanomista tai purkamista. Työsopimuslaissa säädetään myös työehtosopimusten yleissitovuudesta.

Yleisiä työsuhdetta koskevia lakeja ovat myös yhdenvertaisuuslaki ja yksityisyyden suojasta annettu laki, joiden noudattamista työsuojeluviranomaiset valvovat. Sen sijaan laki naisten ja miesten välisestä tasaarvosta ei kuulu työsuojeluviranomaisten valvonnan piiriin.

Työaikaa koskevat lait muodostavat oman kokonaisuutensa. Niitä ovat yleinen työaikalaki, jota toimialakohtaiset työaikalait täydentävät. Vuosilomasta on oma lakinsa. Lisäksi tähän ryhmään kuuluvat opintovapaalaki ja vuorotteluvapaalaki. Työsuojeluviranomainen valvoo myös näiden lakien noudattamista.

Tapaturmavakuutuslaissa on säädetty työntekijän oikeudesta saada korvausta työtapaturmasta. Työnantajalla on velvollisuus ottaa vakuutus vakuutuslaitoksesta. Työsuojeluviranomaiset valvovat, että työnantaja

Työehtosopimusten yleissitovuus – mitä se on?

Työehtosopimus on sopimus, jonka yksi tai useampi työnantaja tai työnantajien yhdistys tekee yhden tai useamman rekisteröidyn työntekijäin yhdistyksen kanssa. Työehtosopimuksissa on määräyksiä työsuhteen ehdoista ja työoloista. Työehtosopimus velvoittaa niitä, jotka ovat sen tehneet tai yhtyneet sopimukseen. Tätä sanotaan normaalisitovuudeksi. Jos työehtosopimus on valtakunnallinen, asianomaisella alalla edustavana pidettävä työehtosopimus, se on yleissitova työehtosopimus. Yleissitovuus laajentaa työehtosopimuksen vähimmäisehdot myös järjestäytymättömien työnantajien palveluksessa oleviin työntekijöihin. Järjestäytymättömän työnantajan on noudatettava yleissitovan työehtosopimuksen määräyksiä. Erityinen lautakunta vahvistaa päätöksellään, mitkä työehtosopimukset ovat yleissitovia.

täyttää vakuuttamisvelvollisuutensa. Vastaavasti on säädetty ammattitautien korvaamisesta.

Työn turvallisuus riippuu paljon myös siinä käytettävien koneiden, henkilönsuojainten ja muiden teknisten laitteiden sekä kemikaalien ominaisuuksista. Teknisten laitteiden valmistajaa koskevista velvoitteista säädetään niiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa. Laki velvoittaa valmistajaa tai tämän edustajaa. Lain nojalla on annettu asetuksia muun muassa koneista, henkilönsuojaimista ja traktoreista. Kemikaalilaissa on vastaavasti kemikaalin valmistajaa velvoittavat säännökset. Työsuojeluviranomaiset valvovat näiden lakien noudattamista.

Rikoslaissa on erityinen luku työrikoksista. Työturvallisuusrikoksesta, työaikasuojelurikoksesta, työsyrjinnästä, kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta, työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, työnvälitysrikoksesta ja luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä on laissa säädetty rangaistus. Rangaistukseen voidaan tuomita työnantaja, tämän edustaja tai oikeushenkilö. Rikoksesta riippuen rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta, jota ankarimmassa tapauksessa voidaan tuomita kaksi vuotta.

Valvontalainsäädäntö

Työsuojeluviranomaisten oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta. Työnantajien ja työntekijöiden yhteistoiminta työsuojeluasioissa järjestetään laissa säädetyllä tavalla, jos työpaikalla ei ole noudatettava asiaa koskevaa työmarkkinaosapuolten välistä sopimusta.

Työsuojeluvalvonnassa on kaksi kokonaisuutta. Työpaikkavalvonnaksi kutsutaan työpaikan olosuhteiden ja työnantajan noudatettavaksi säädettyjen lakien noudattamisen valvontaa. Markkinavalvonnaksi kutsutaan markkinoilla olevien tuotteiden vaatimustenmukaisuuden valvontaa.

Työpaikkojen valvonta

Työsuojelupiirit valvovat työsuojelulainsäädännön noudattamista. Työsuojelutarkastajalla on oikeus päästä työpaikalle ja tarkastaa se. Hänellä on myös oikeus saada työnantajalta valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja

selvitykset. Työpaikalle tehtävästä tarkastuksesta ilmoitetaan etukäteen, jollei yllätystarkastus ole valvonnan kannalta tarpeellinen. Tarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus.

Tarkastuskertomuksessaan työsuojelutarkastaja antaa toimintaohjeet vähäisten puutteiden korjaamisesta. Suuremmista puutteista tarkastaja antaa kehotuksen, jonka noudattamista hän seuraa. Tarvittaessa työsuojeluviranomainen eli työsuojelutoimisto voi tehdä velvoittavan päätöksen ja panna sen tehosteeksi sakon uhan. Jos on kysymys hengenvaarallisesta tilanteesta, tarkastaja voi kieltää työnteon jatkamisen tai määrätä vaaran aiheuttajan käyttökieltoon.

Työsuojeluviranomaisen päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Jos työsuojelutarkastuksessa ei ole toimittu lainmukaisesti, siitä voidaan tehdä kirjallinen muistus työsuojelutoimistolle.

Jos työsuojeluviranomainen epäilee, että sen valvottavana olevassa työpaikassa on tehty rikoslaissa rangaistavaksi säädetty työrikos, työsuojeluviranomainen ilmoittaa siitä poliisille. Syyteharkinta kuuluu viralliselle syyttäjälle. Työsuojeluviranomaista on kuultava asiantuntijana esitutkinnan ja syyteharkinnan aikana ja vielä tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä.

Työehtosopimusten noudattamista valvovat asianomaiset työmarkkinajärjestöt. Työsuojeluviranomaiset valvovat, että järjestäytymättömät työnantajat noudattavat yleissitovia työehtosopimuksia. Yleissitovien työehtosopimusten noudattamista valvoessaan työsuojeluviranomaiset ovat yhteistoiminnassa niiden työnantajien ja työntekijöiden yhdistysten kanssa, joiden tekemistä sopimuksista on kysymys.

Markkinavalvonta

Markkinavalvonnan osalta sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosasto tekee tarvittavat päätökset. Päätöksillä estetään vaarallisten tuotteiden markkinoilla olo tai rajoitetaan sitä. Yleensä tuotteen markkinoilla oloa rajoittavasta päätöksestä on ilmoitettava myös Euroopan komissiolle ja muille EU:n jäsenvaltioille. Näiden päätösten perustaksi tarvittavat selvitykset tehdään yleensä työsuojelutoimistoissa ja niihin saadaan tietoja työpaikkavalvonnan yhteydessä. Ministeriön tekemään päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Erityislainsäädäntö

Tekniseen turvallisuuteen liittyvä lainsäädäntö ja viranomaistoiminta liittyvät läheisesti työsuojeluun. Työturvallisuuslaki on yleislaki, jota erityislait täydentävät. Erityislainsäädäntöä on esimerkiksi sähköturvallisuudesta, säteilyturvallisuudesta, paineastioista, hisseistä ja kemikaaleista. Asianomaiset erityisviranomaiset valvovat näiden säädösten noudattamista.

3 Työsuojelun yhteistoiminta

Työsuojelun yhteistoiminta työpaikalla perustuu useimmiten asiaa koskeviin työmarkkinajärjestöjen sopimuksiin. Valvontalaissa on kuitenkin säännökset siltä varalta, ettei tällaista sopimusta ole. Laissa on myös säännökset niistä asioista, joista ei voida sopia laista poikkeavalla tavalla. Sopimuksella ei voida:

- rajoittaa työsuojeluvaltuutetun oikeutta saada tietoja tai keskeyttää vaarallista työtä
- rajoittaa työsuojeluvaltuutetun irtisanomissuojaa.

Työsuojeluvaltuutettu edustaa työsuojelun yhteistoiminnassa työntekijöitä. Laki edellyttää, että vähintään kymmenen työntekijän työpaikalla työntekijät valitsevat keskuudestaan työsuojeluvaltuutetun. Työsuojeluvaltuutetulla on oikeus saada koulutusta tehtäväänsä sekä vapautusta muista tehtävistä työsuojeluvaltuutetun tehtävän hoitamista varten. Työsuojeluvaltuutetulla on oikeus saada tehtävänsä hoitamista varten tarpeelliset tiedot työnantajalta. Valtuutettu voi myös keskeyttää edustamiensa työntekijöiden tekemän vaarallisen työn. Työnantajan edustajana on työsuojelupäällikkö, jollei työnantaja itse hoida työsuojelun yhteistoimintaan kuuluvia tehtäviä.

Työsuojelun yhteistoiminnassa käsiteltäviä asioita ovat kaikki työntekijän turvallisuuteen ja terveyteen vaikuttavat työstä johtuvat asiat. Jos asia koskee vain yhtä työntekijää, asia käsitellään hänen ja hänen esimiehensä kesken, mutta työsuojeluvaltuutetulla on oikeus osallistua siihen. Laajemmat asiat käsitellään työsuojelutoimikunnassa, jonka jäseninä ovat työsuojeluvaltuutetut ja muut työntekijöiden valitsemat edustajat sekä työnantajan nimeämät edustajat.

Laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta säädetään vain työsuojelua koskevasta työpaikan yhteistoiminnasta. Erikseen ovat muut henkilöstön osallistumisjärjestelmiä koskeva lait, esimerkiksi laki yhteistoiminnasta yrityksissä.

4 Työsuojeluhallinto

Työsuojeluhallinnosta ja sen tehtävistä säädetään laissa työsuojeluhallinnosta. Suomen työsuojeluhallinto muodostuu sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosastosta ja työsuojelun piirihallinnosta. Ministeriö johtaa työsuojeluhallinnon toimintaa, kehittää työsuojelua ja valmistelee lainsäädäntöä. Työsuojelupiirit valvovat, että lakeja ja määräyksiä noudatetaan. Työsuojelupiirit antavat myös ohjeita ja neuvoja. Valvontatehtävää suorittaessaan työsuojeluhallinto on riippumaton. Valtion talousarviossa osoitetaan joka vuosi tarvittavat varat työsuojeluviranomaisten toimintaan.

Työsuojeluhallinto huolehtii sosiaali- ja terveysministeriön johdolla työsuojelun alueellisesta ohjauksesta ja valvonnasta. Työsuojelun piiriviranomaiset eli työsuojelutoimistot toimivat ministeriön alaisina. Työsuojelupiirejä on yhteensä kahdeksan. Työsuojelupiirien vuosittaisista tulostavoitteista sovitaan ministeriön ja piirien välisissä tulosneuvotteluissa.

Työsuojelutoimisto vastaa alueellaan työolojen kehittämisestä ja valvonnasta. Työsuojelutoimiston päällikkö eli piiripäällikkö huolehtii, että tehtävät hoidetaan sovittujen tulostavoitteiden mukaisesti.

Työsuojeluhallinnossa on kaikkiaan noin 550 virkamiestä. Sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosastolla on noin 90 virkaa ja piirihallinnossa on noin 460 virkaa. Työsuojelupiirien valvottavana on noin 240 000 työpaikkaa. Vuosittain tarkastajat tekevät noin 23 000 tarkastusta.

Kehittämistoiminta, verkostoyhteistyö ja ohjelmat

Työolojen ja työhyvinvoinnin kehittäminen tapahtuu ensisijassa työpaikoilla. Tätä tukevat tutkimus, koulutus, tiedottaminen ja esimerkiksi vakuutusyhtiöiden työturvallisuustyö. Näin ollen monet eri tahot niin valtakunnan tasolla kuin paikallisestikin toimivat yhteisten työsuojelutavoitteiden puolesta. Suomessa yhteistyö työolojen kehittämiseksi tapahtuu niin pysyvien organisaatioiden ja menettelyjen kuin erilaisten ohjelmien tai hankkeiden kautta. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on tärkeä tehtävä yhteistyöverkoston ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Yhteistyö Työterveyslaitoksen kanssa on keskeisellä sijalla.

Työsuojeluhallinto toimii kiinteässä yhteistyössä työnantajien ja työntekijöiden järjestöjen kanssa. Kolmikantainen työsuojeluneuvottelukunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä työsuojelua koskevien periaatekysymysten käsittelyä varten. Kussakin työsuojelupiirissä on vastaavasti kolmikantainen työsuojelulautakunta. Lisäksi on lukuisia sekä pysyviä että tilapäisiä valmisteluelimiä, jotka ovat kolmikantaisia.

Suomessa työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi on toteutettu ja toteutetaan valtakunnallisia ohjelmia, joissa eri ministeriöt, työmarkkinaosapuolet ja muut tahot ovat tiiviissä yhteistyössä.

Merkittävimmät ohjelmat ovat:

- Työelämän kehittämisohjelma (Tyke-, Tykes-ohjelma) 1996–
- Kansallinen ikäohjelma 1998–2002
- Työssä jaksamisen ohjelma 2000–2003
- Työtapaturmaohjelma 2001–2005
- Valtakunnallinen toimenpideohjelma työssäolon jatkamisesta, työssä jaksamisesta ja kuntoutuksesta (Veto-ohjelma) 2003–2007.

Työministeriön johtama Tykes-ohjelma tukee tutkimusavusteista kehittämistä, jolla edistetään laadullisesti kestävää tuottavuuskasvua suomalaisilla työpaikoilla. Sosiaali- ja terveysministeriön johtama Veto-ohjelma edistää erilaisin toimenpitein työelämän vetovoimaisuutta. Ohjelman tavoitteena on mm. työssäoloajan pidentäminen sekä sairauspoissaolojen ja työtapaturmien vähentäminen.

Euroopan unionin työsuojeluyhteistyössä Espanjan Bilbaossa sijaitsevalla Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirastolla on merkittävä rooli työsuojelutiedon muokkaajana ja levittäjänä. Sosiaali- ja terveysministeriö hoitaa tähän liittyviä tehtäviä kansallisena koordinaatiokeskuksena.

Suomalaiset työnantajat ja työntekijät ovat järjestäytyneitä. Elinkeinoelämän Keskusliiton edustaa yksityisiä työnantajia. Työntekijöitä edustavat Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja Akava, joka on korkeasti koulutettujen ammatinharjoittajien keskusjärjestö. Työntekijöiden järjestäytymisaste on 80 % .

Kolmikanta

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kolmikantaperiaate on Suomen työsuojeluhallinnon keskeinen toimintaperiaate. Kolmikantaperiaate tarkoittaa sitä, että hallituksen ohella myös työnantajien ja työntekijöiden edustajat ovat hahmottamassa, hyväksymässä ja toteuttamassa työsuojelua koskevia toimenpiteitä. Siten toimenpiteistä tulee tehokkaita ja käytännön todellisuuteen pohjautuvia.

5 Työsuojelupiirit ohjaavat ja valvovat

Työsuojelupiirit valvovat työsuojelulainsäädännön noudattamista työpaikoilla. Ne myös tiedottavat ja neuvovat hyvistä työsuojeluratkaisuista. Viranomaisvalvonnan ja -ohjauksen tavoitteena on, että työpaikat yhä enemmän itse arvioivat työolojaan ja ryhtyvät tarvittaessa toimiin niiden parantamiseksi.

Työsuojeluviranomaiset valvovat yli sadan säädöksen noudattamista. Keskeisiä näistä ovat työturvallisuuslaki ja sen nojalla annetut asetukset, työaikalaki, vuosilomalaki, työsopimuslaki, työterveyshuoltolaki sekä laki nuorten työntekijäin suojelusta. Lisäksi työsuojelupiirit tutkivat vakavat työtapaturmat ja ammattitaudit. Sekä työnantajat että työntekijät voivat pyytää työsuojelupiiriltä neuvoja ja työpaikkatarkastusta.

Työsuojelutarkastajalla on oikeus päästä jokaiselle työpaikalle ja muihin valvontakohteisiin sekä saada nähtäväkseen työsuojeluvalvonnan kannalta tarpeelliset asiakirjat. Tarvittaessa työsuojelupiiri voi velvoittaa työnantajan korjaamaan työpaikalla esiintyvät työturvallisuuspuutteet. Tarkastajalla on vaitiolovelvollisuus liikesalaisuuksia ja työntekijän terveydentilaa koskevista tiedoista sekä työpaikalta tulleista tarkastuspyynnöistä.

Työsuojeluvalvonta suunnataan viranomaisten omien havaintojen ja muiden tietolähteiden perusteella ongelmallisimmille toimialoille. Työpaikalta voidaan pyytää työsuojelupiirin tarkastajaa tekemään tarkastuskäynnin työpaikalla. Tarkastajat antavat tietoa myös puhelimitse. Yleisimmin soittajat kysyvät työsopimuksen tekemisestä, palkanmaksusta, irtisanomisesta, työajoista ja ylitöiden teettämisestä, työelämän tietosuojasta, vuosilomista tai työehtosopimuksista

Valtakunnallinen työsuojelunäyttely toimii Tampereella. Tämän lisäksi Kaakkois-Suomen työsuojelupiirissä Lappeenrannassa ja Pohjois-Suomen työsuojelupiirissä Oulussa on näyttelytoimintaa. Työsuojeluasioita esitellään messuilla ja erilaisissa tapahtumissa.

6 Työsuojelun toimijoita

Työsuojelun tärkeimmät toimijat ovat työpaikoilla. Tämä koskee sekä vapaaehtoista työolojen kehittämistä että lainsäädäntöön perustuvaa työsuojelua. Avainasemassa on työpaikan linjaorganisaatio. Työnantajan ja työntekijöiden yhteistoiminta on työsuojelun keskeinen ulottuvuus. Työsuojelu työpaikoilla tuottaa parhaan tuloksen, kun työnantaja ja työntekijät toteuttavat sitä yhteistyössä.

Paitsi työsuojeluhallinto myös muut viranomaiset ja niiden asiantuntemus tukevat työsuojelua ja siihen vaikuttavia toimia. Näitä viranomaisia ovat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus (STTV) ja Säteilyturvakeskus (STUK) sekä muilta hallinnonaloilta Turvatekniikan keskus (Tukes), Kuluttajavirasto (Kuvi) ja Ajoneuvohallintokeskus (AKE).

Työterveyslaitos (TTL)

Työterveyslaitos on monitieteinen tutkimus- ja asiantuntijalaitos, joka edistää työn terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä työntekijöiden hyvinvointia. Työterveyslaitos etsii ratkaisuja asiakkaittensa ja työelämän tarpeisiin tutkimuksen, koulutuksen, asiantuntijapalveluiden ja tiedonvälityksen keinoin. Tavoitteena on, että työn tekeminen on terveellistä ja turvallista koko työuran ajan. Työterveyslaitos toimii useilla paikkakunnalla eri puolilla Suomea, päätoimipiste on Helsingissä. Työterveyslaitoksessa on töissä yli 800 henkilöä.

Työsuojelurahasto

Työsuojelurahasto rahoittaa sellaista tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaa, joka parantaa työoloja ja edistää työyhteisöjen turvallisuutta ja tuottavuutta.

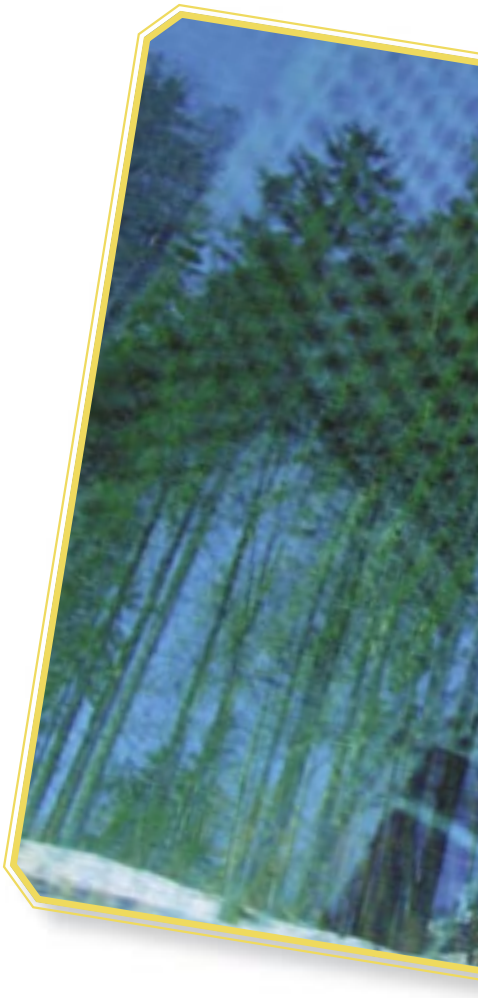

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto on lakisääteisen tapaturmavakuutuksen keskuselin, jonka päätehtävä on koordinoida lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanoa. Suomessa lakisääteistä tapaturmavakuutusta harjoittavan vakuutusyhtiön on oltava liiton jäsen. Liitto tilastoi lakisääteisen tapaturmavakuutusjärjestelmän perusteella korvattujen työtapaturmien ja ammattitautien lukumäärää, aiheuttajia ja seurauksia.

Työturvallisuuskeskus

Työturvallisuuskeskus on työmarkkinaosapuolten toimija. Se tuottaa työyhteisöille ajankohtaiseen tietoon perustuvaa koulutusta, tiedotusta, julkaisuja ja kehittämispalveluja, jotta työolot sekä työn terveellisyys, turvallisuus ja tuloksellisuus paranisivat.

VTT

VTT on puolueeton asiantuntijaorganisaatio, joka kehittää uutta teknologiaa sekä tuottaa tutkimus-, kehitys-, testaus- ja tietopalveluita. Turvallisuuteen ja käyttövarmuuteen kiinnitetään entistä enemmän huomiota onnettomuusriskien tunnistamiseksi ja vähentämiseksi sekä jatkuvan ja keskeyttämättömän toiminnan varmistamiseksi.

Suomen Standardisoimisliitto SFS

Suomen Standardisoimisliitto SFS on standardisoinnin keskusjärjestö Suomessa, jonka jäseninä on valtio ja elinkeinoelämän järjestöjä. Standardien tarkoitus on hyödyttää koko yhteiskuntaa esimerkiksi ottamalla huomioon turvallisuus ja ympäristönäkökohdat.

7 Työterveyshuolto

Työterveyshuollon tavoitteena on terveellinen ja turvallinen työ ja työympäristö sekä työntekijän terveyden työkyvyn ylläpitäminen. Työnantajan on järjestettävä ja kustannettava työntekijöilleen ehkäisevä terveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö, lääninhallitukset ja työsuojeluviranomaiset valvovat työterveyshuollon lainsäädännön toimeenpanoa. Kansaneläkelaitos maksaa työnantajalle korvauksena 60 prosenttia työnantajan velvollisuudeksi säädetyn työterveyshuollon kustannuksista.

Työterveyshuolto tekee työpaikkaselvityksiä ja niihin perustuvan vaaran arvion sekä seuraa työntekijöiden terveydentilaa. Työterveyslääkärit ja työterveyshoitajat seuraavat työssä selviytymistä muun muassa terveystarkastuksilla. Työterveyshuolto osallistuu myös työkykyä ylläpitävään toimintaan työpaikalla.

Lakisääteisen työterveyshuollon lisäksi työnantaja voi järjestää myös sairaanhoito- ja muita terveydenhoitopalveluja. Kansaneläkelaitos korvaa työnantajalle 50 prosenttia kustannuksista.

Työnantaja voi hankkia työterveyshuoltopalvelut terveyskeskukselta, järjestää palvelut itse tai yhdessä toisen työnantajan kanssa tai hankkia palvelut yksityiseltä terveyspalvelujen tuottajalta (lääkärikeskuksilta). Vuoden 2004 tietoihin perustuen yrityksistä 64 % ja työntekijöistä 37% käytti terveyskeskusten työterveyshuoltopalveluja. Lääkärikeskusten palveluja käytti 32 % yrityksistä ja 39 % työntekijöistä. Vuonna 2004 työterveyshuollon piirissä oli 79 % työllisestä työvoimasta.

Työterveyshuoltoa kehitetään kolmikantaperiaatteella yleisen sosiaali- ja terveyspolitiikan osana. Työterveyshuollon strategiset linjaukset ovat:

- terveyden ja työkyvyn ylläpitäminen ja edistäminen,
- työelämän laadun parantaminen sekä
- kattavien ja laadukkaiden työterveyspalvelujen turvaaminen.

Nämä linjaukset tukevat työhyvinvointia, työssä jaksamista sekä miesten naisten välistä tasa-arvoa.

8 Tyky-toiminta

Työkykyä ylläpitävä toiminta eli tyky-toiminta on tärkeä työhyvinvointia edistävä toimintamuoto. Työpaikalla tyky-toiminnan osa-alueita ovat yksilön terveyden ja voimavarojen edistäminen, ammatillinen osaaminen, työn ja työympäristön kehittäminen sekä työyhteisön ja työorganisaation toimivuuden parantaminen. Tavoitteena on ihmisen voimavarojen ja työn vaatimusten yhteensovittaminen ja tasapaino. Tyky-toiminnassa tarvitaan esimiehen, työntekijän ja työyhteisön hyvää yhteistyötä. Työterveyshuolto ja työsuojeluorganisaatio tukevat työkyvyn ylläpitämistä ja kehittämistä.

9 Kansainväliset yhteydet

Kansainvälinen työjärjestö ILO on vaikuttanut voimakkaasti työsuojelun kehitykseen Suomessa. Suomi on yksi niistä valtiosta, jotka ovat ratifioineet eniten ILO:n yleissopimuksia. Suomi on myös tukenut ILO:n toimintaa säällisten työolojen puolesta koko maailmassa.

Pohjoismainen työsuojeluyhteistyö on vilkasta ja monipuolista. Pohjoismailla on keskinäinen työympäristösopimus vuodelta 1989. Euroopan integraation seurauksena yhteistyön sisältö on muuttunut viime vuosikymmenenä. Pohjoismaiden ministerineuvoston alaista yhteistyötä ohjaa työmarkkina- ja työympäristöalan yhteistyöohjelma, jossa työympäristö on yksi kolmesta työelämäpolitiikan osa-alueista. Ohjelmassa painotetaan vuorovaikutusta EU:n ja muiden kansainvälisten foorumien kanssa. Ministerineuvostolla on pysyvät elimet, jotka huolehtivat yhteistyön järjestämisestä.

Monenkeskisen yhteistyön lisäksi Suomen viranomaiset ovat kahdenvälisessä yhteistyössä useiden eri maiden työsuojeluviranomaisten kanssa. Yleensä on kysymys kokemusten ja tietojen vaihdosta tai yhteisestä kehityshankkeesta.

Kuvio 1. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet sairauden mukaan 1996–2005.

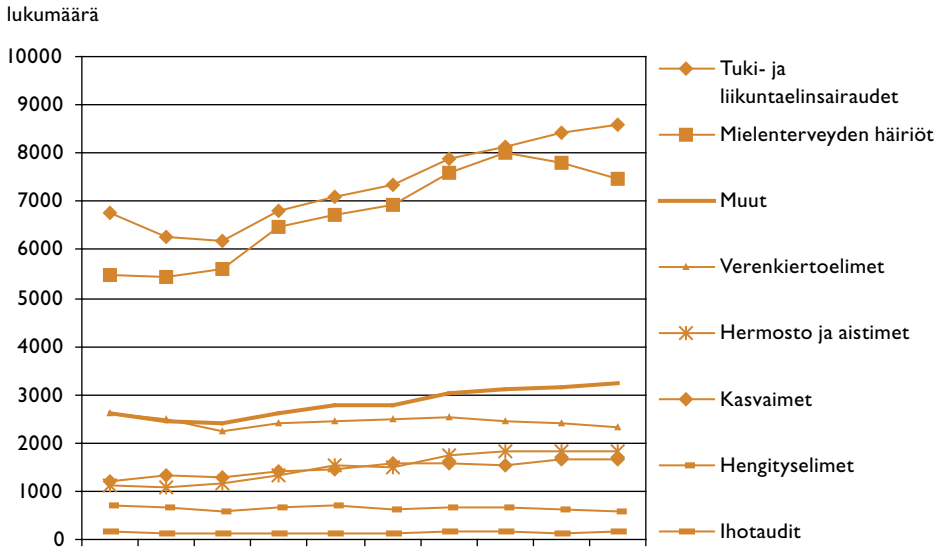

Lähde: Suomen työeläkkeen saajat vuonna 1996–2005, ETK, Kuntien eläke-vakuutus, Valtiokonttori

Kuvio 2. Yli kolmen päivän työkyvyttömyyteen johtaneet työpaikkatapaturmat 1996–2004.

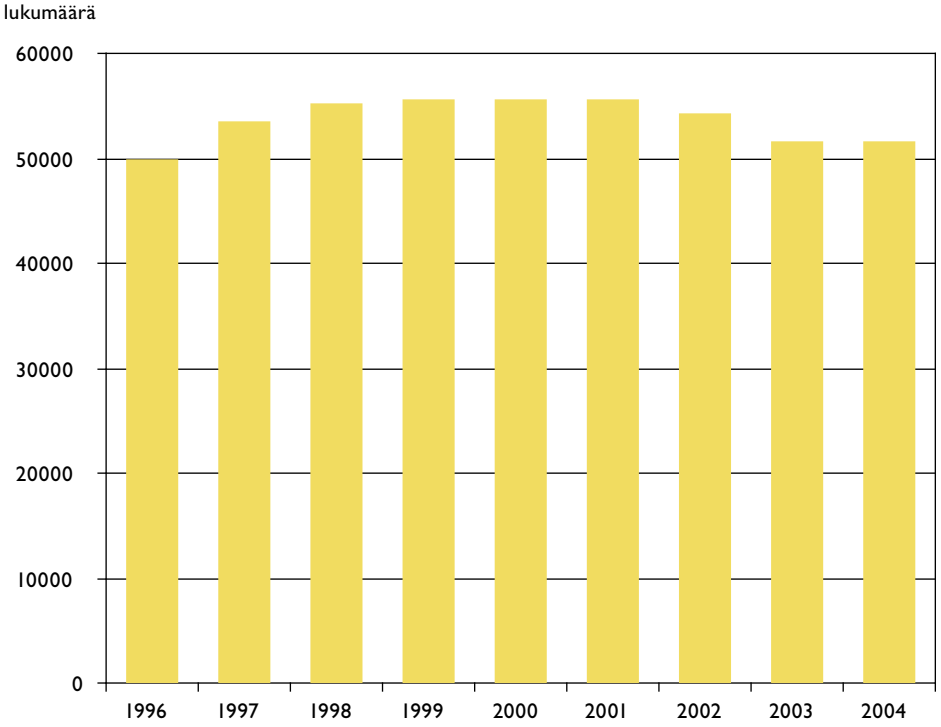

Lähde: Tapaturmavakuutuslaitosten liitto

Kuvio 3. Palkansaajien kuolemaan johtaneet työpaikkatapaturmat 1980–2005.

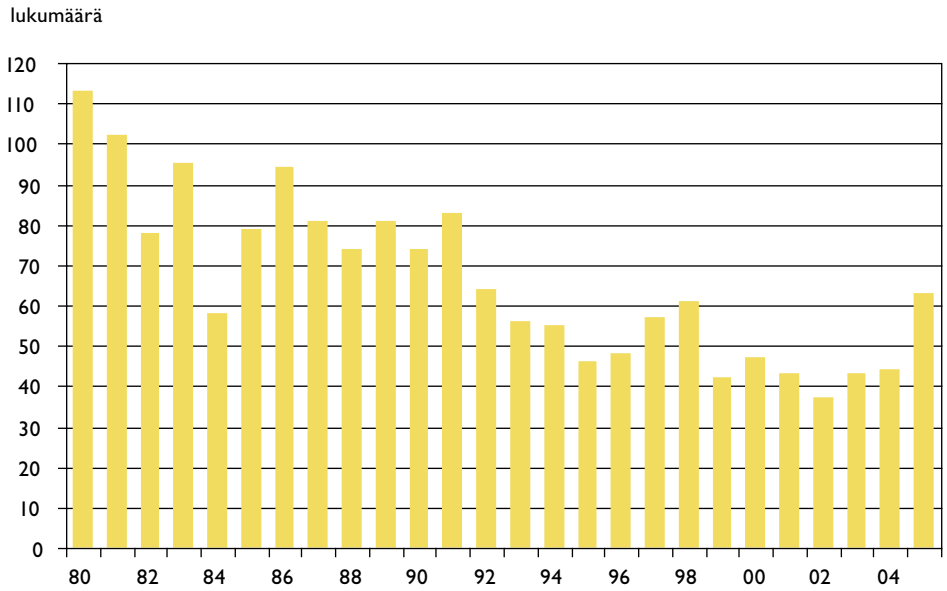

Lähde: Tilastokeskus, ennakkotieto; vuosi 2005, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto

Kuvio 4. Palkansaajien työpaikkatapaturmat miljoonaa työtuntia kohden 1980–2005.

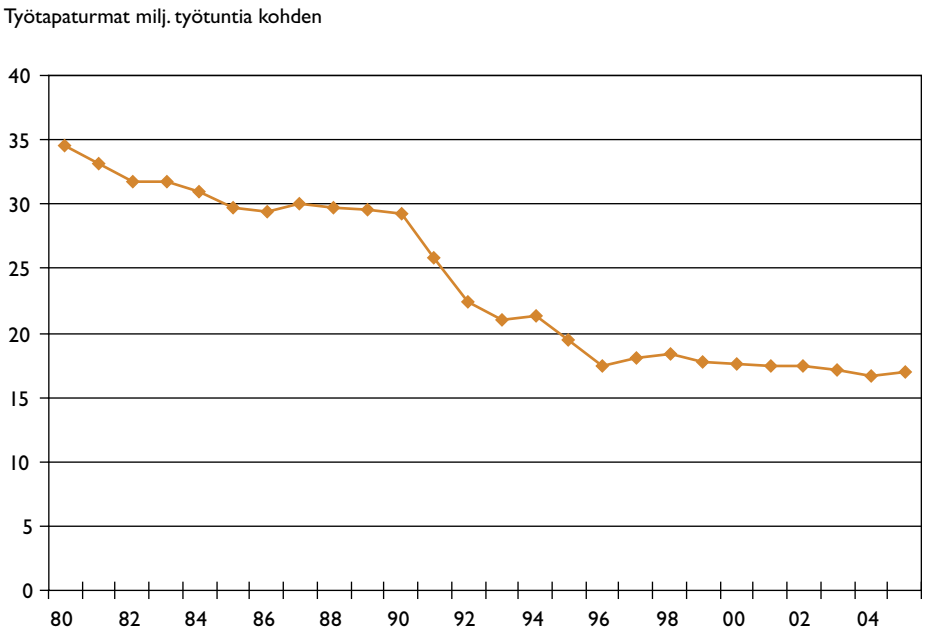

Lähde: Tilastokeskus, arvio: vuosi 2005

Kuvio 5. Palkansaajien ammattitaudit ja -tautiepäilyt vuosina 1993–2005.

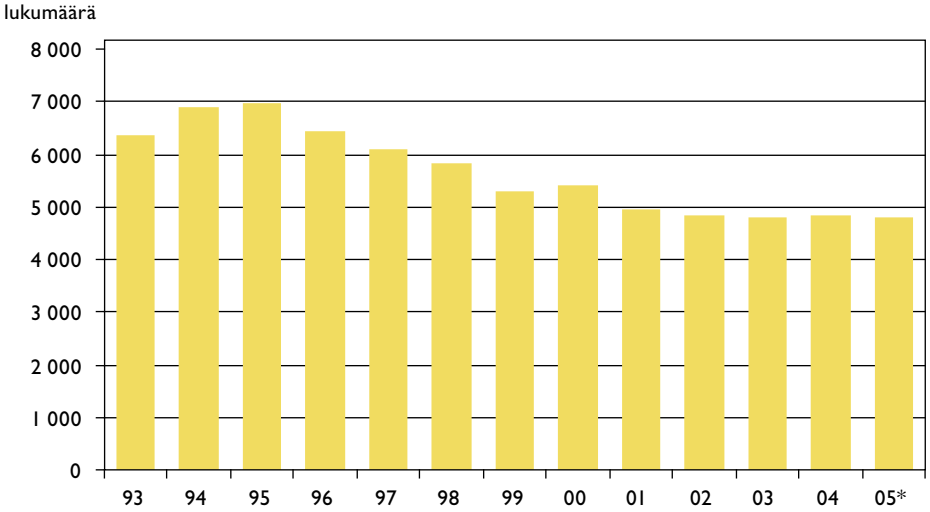

Lähde: Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2006, Työtapaturmat ja ammattitaudit 1993–2006. *ennakkotieto v. 2005

Kuvio 6. Ammattitautien lukumäärät tautiryhmittäin vuonna 2002.

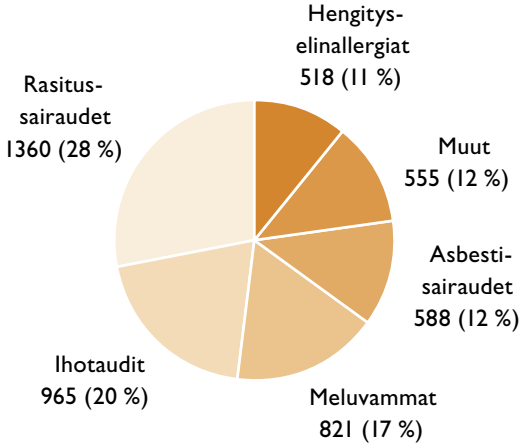

Lähde: Työterveyslaitos, Työperäisten sairauksien rekisteri

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2006

Työsuojeluasiat STM:n hallinnonalalla

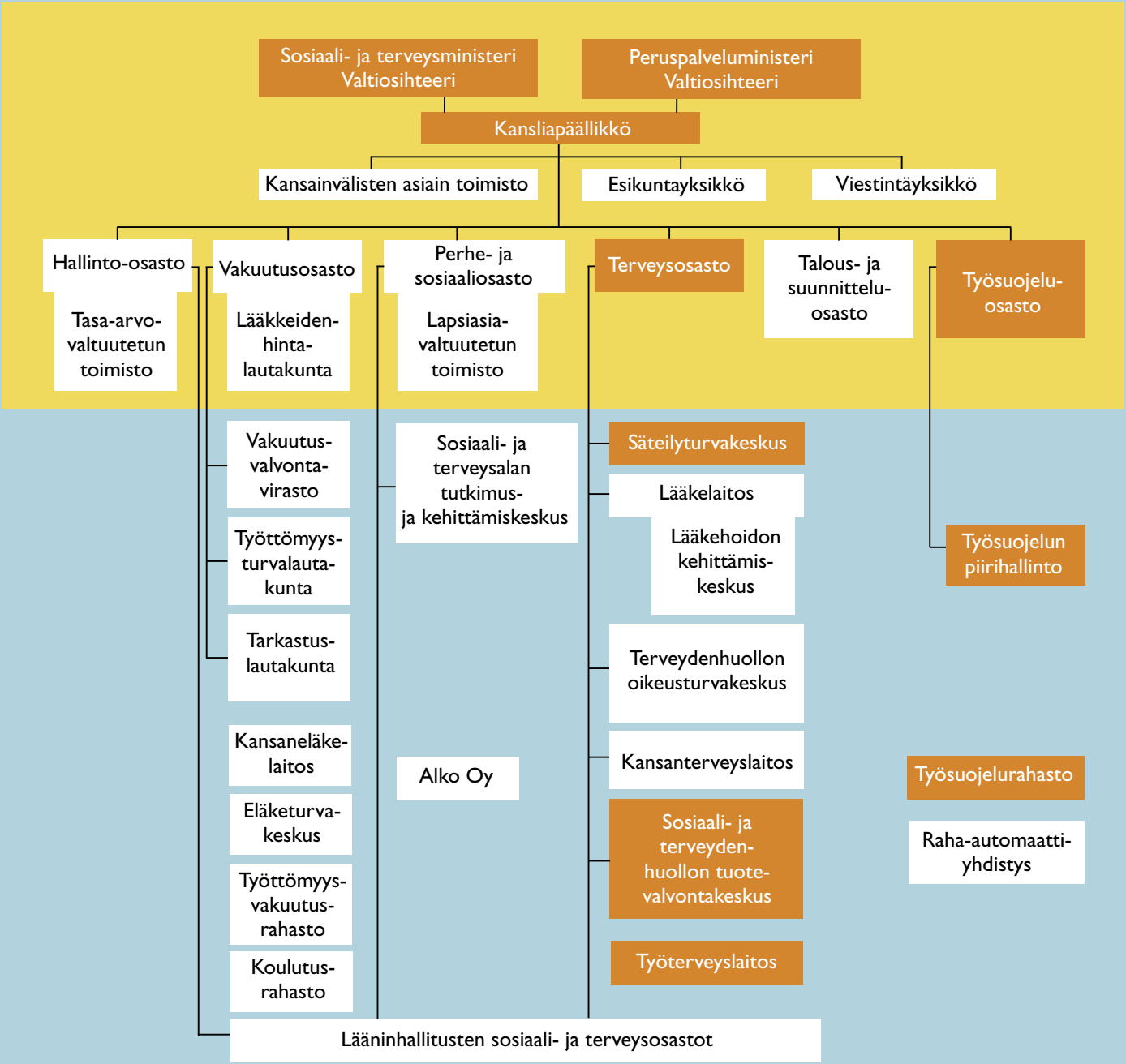

Suomen työmarkkinat pähkinänkuoressa

- Suomi on pinta-alaltaan suuri ja harvaan asuttu maa. Pinta-ala on 338 000 km^2, mistä alle kymmenen prosenttia on viljeltyä maata ja yli puolet metsän peitossa. Suomen eteläisin piste on Hangossa. Suomen sekä samalla Euroopan unionin pohjoisin kohta on Utsjoella. Hangosta on Utsjoelle 1157 kilometriä.

- Asukkaita on lähes 5,3 miljoonaa. Miesten eliniän odote on 75 ja naisten 82 vuotta.

- Bruttokansantuote oli 152 miljardia euroa vuonna 2004, joka on 29 060 euroa henkeä kohden.

- Työvoimaan kuuluu noin 2,6 miljoonaa suomalaista. Heistä noin 2,4 miljoonaa on työssä. Maa- ja metsätalous työllistää noin 116 000, teollisuus ja rakennustoiminta noin 620 000 ja palvelut noin 1 600 000 henkilöä. Kuntien palveluksessa on noin 507 000 työntekijää ja valtion palveluksessa noin 149 000 työntekijää.

- Palkansaajia on yhteensä noin 2 098 000. Yrittäjiä ja yrittäjäperheenjäseniä on 301 000, joista maa-, metsä- ja kalataloudessa työtään tekeviä 82 000.

- Työikäinen väestö ikääntyy. Työvoimasta 28 % on yli 50-vuotiaita ja 42 % yli 45-vuotiaita.

- Naisista (15–74-vuotiaat) 63 % kuului työvoimaan ja miehistä 68 % vuonna 2004. Kaikista työikäisistä (15–74-vuotiaat) työelämässä mukana olevista oli naisia 48 % ja miehiä 52 %.

- Työpaikkoja Suomessa on noin 250 000. Useimmat ovat pieniä, alle 10 työntekijän työpaikkoja. Vain seitsemässä työpaikassa sadasta on vähintään kymmenen työntekijää.

(Lähde: Tilastokeskus 2006)

Esitetilaukset:

Sähköposti: julkaisumyynti@tsp.stm.fi
Telekopio (03) 260 8150
Puhelin (03) 260 8535, (03) 260 8158
Työsuojelupiirien palvelukeskus, Hämeen työsuojelupiiri
PL 272, 33101 Tampere

Sähköposti: lahettamo@yliopistopaino.fi
Telekopio (09) 7010 2370
Yliopistopaino, lähettämö. PL 26, 00014 Helsingin yliopisto
Vähimmäistilaus 10 kpl

Internetissä: www.stm.fi >julkaisut

Sosiaali- ja terveysministeriö
Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin (09) 16001

Sosiaali- ja terveysministeriö
Työsuojeluosasto
Uimalankatu 1, Tampere
PL 536, 33101 Tampere
Puhelin (09) 16001 ja (03) 262 72000

Esitteitä 2006:16

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

ISSN 1236-2123
ISBN 952-00-2127-2 (nid.)
ISBN 952-00-2128-0 (PDF)

9 789520 021276